שתחילת ניסה נפילה שנאמר [1]נס ישראל לפני פלשתים וגם מגפה גדולה היתה בעם ולהלן הוא אומר [2]וינוסו [אנשי] ישראל מפני פלשתים ויפלו חללים וגו' [א]בד"א במלחמות הרשות אבל במלחמות מצוה הכל יוצאין אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה אמר רבי יהודה במה דברים אמורים במלחמות מצוה אבל במלחמות חובה הכל יוצאין אפי' חתן מחדרו וכלה מחופתה: **גמ'** מאי איכא בין רבי יוסי לר"י הגלילי איכא בינייהו עבירה דרבנן כמאן אולא הא דתניא (א)שח בין תפילה לתפילה [ב]עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה כמאן כר"י הגלילי מאן תנא להא דתנו רבנן שמע קול קרנות והרתיע הגפת תריסין והרתיע צחצוח חרבות ומים שותתין לו על ברכיו חוזר כמאן לימא רבי עקיבא היא ולא רבי יוסי הגלילי בהא אפי' ר' יוסי הגלילי מודה משום דכתיב [3]ולא ימס את לבב אחיו כלבבו: והיה ככלות השוטרים כו': האי מפני שתחילת ניסה נפילה מפני שתחילת נפילה ניסה מבעי ליה אימא מפני שתחילת נפילה ניסה: בד"א במלחמות הרשות כו': א"ר יוחנן רשות דרבנן זו היא מצוה דרבי יהודה מצוה דרבנן זו היא חובה דרבי יהודה אמר רבא [ג]מלחמות יהושע לכבש דברי הכל חובה מלחמות בית דוד לרווחה דברי הכל רשות כי פליגי למעוטי עובדי כוכבים דלא ליתי עלייהו מר קרי לה מצוה ומר קרי רשות נפקא מינה(ב) [ד]לעוסק במצוה שפטור מן המצוה:

הדרן עלך משוח מלחמה

עגלה ערופה [ה]בלשון הקודש שנאמר [4]כי ימצא חלל באדמה ויצאו זקניך ושופטיך שלשה מבית דין הגדול שבירושלים היו יוצאין רבי יהודה אומר [ו]חמשה שנאמר (ג)זקניך שנים ושופטיך שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד [ז]נמצא טמון בגל או תלוי באילן או צף על פני המים לא היו עורפין שנאמר באדמה ולא טמון בגל נופל ולא תלוי באילן בשדה ולא צף על פני המים [ח]נמצא סמוך לספר או לעיר שרובה עובדי כוכבים או לעיר שאין בה ב"ד לא היו (א) עורפין [ט]אין מודדין אלא לעיר שיש בה ב"ד: **גמ'** מאי קאמר אמר ר' אבהו ה"ק שנאמר וענו ואמרו ולהלן הוא אומר [5]וענו הלוים ואמרו וגו' מה עונייה האמורה להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש וסדר עגלה ערופה כיצד כי ימצא חלל באדמה ויצאו זקניך ושופטיך שלשה מב"ד הגדול שבירושלים היו יוצאין: רבי יהודה אומר חמשה וכו': (ד)ת"ר ויצאו זקניך ושופטיך זקניך שנים ושופטיך שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן חמשה דברי ר' יהודה ר' שמעון אומר זקניך שנים ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן שלשה ור' שמעון נמי הא כתיב ושופטיך ההוא מיבעי ליה למיוחדין שבשופטיך ורבי יהודה מזקני זקניך נפקא ור' שמעון אי כתב רחמנא זקני הוה אמינא אפי' זקני השוק כתב רחמנא זקניך ואי כתב רחמנא זקניך הוה אמינא אפי' סנהדרי קטנה כתב רחמנא ושופטיך (ה)למיוחדין שבשופטיך ור' יהודה גמר זקני זקני [6]מזקני העדה מה להלן מיוחדין שבעדה אף כאן מיוחדין שבעדה אי גמר לגמרה לכולה מילתא מהתם זקניך ושופטיך למה לי אלא (ב) וי"ו ושופטיך למנינא (ו)ורבי שמעון

וי"ו

שתחילת ניסה נפילה. בגמ' פריך איפכא מבעי ליה שהניסה היא תחילת הנפילה: **בד"א.** דחוזרין מן המערכה ויש שאינן זזין ממקומן במלחמות הרשות: **אבל במלחמות מצוה.** כגון כיבוש ארץ ישראל בימי יהושע הכל יוצאין: **רבי יהודה אומר כו'.** מפרש בגמ': **גמ' עבירה דרבנן.** לר"י הגלילי אפי' עבר על דברי סופרים חוזר ולרבי יוסי עד שיעבור על דבר תורה דומיא דאלמנה לכהן גדול וכגון שנשאה דאיכא איסור: **שח בין תפילה לתפילה.** בין הנחת תפילין של יד לתפילין של ראש: **שח.** סיפר: **עבירה היא בידו.** אם לא חזר ובירך דהכי אמרי' במנחות (דף לו.) שח מברך שתים לא שח מברך אחת: **ומים שותתין על ברכיו.** מי רגלים מחמת יראה: **מפני שתחילת נפילה ניסה מבעי ליה.** תחילת משמע הגרמת הדבר והכי איבעי ליה למימר כשהן נסין זו היא תחילת הגרמת הנפילה וניסה לא שייך למימר תחילה דהא ממש קא ערקי: **רשות דרבנן זו היא מצוה דר' יהודה.** ובאותה מלחמה שאמרו חכמים שהיא רשות ואין חתן יוצא לה אמר נמי ר' יהודה דאין חתן יוצא לה אלא שרבי יהודה קורא אותה מצוה ונפקא מינה לפוטרו משאר מצות בעודו עסוק בה כדמפרש רבא ואזיל: **מצוה דרבנן.** דאמרו בה הכל יוצאין אמר נמי ר' יהודה הכל יוצאין אלא דקרי לה חובה ולאו מידי אשמעינן בהא אלא כולה משום מצוה ורשות נקטו פלוגתייהו אלא משום דקרו רבנן להא רשות די להם אם קראו את זו מצוה ואפילו היא חובה שהרי אין הדבר אלא להעלותם מעלה אחת ולומר אבל בזו הכל יוצאין וגבי רשות דיים לקרות את שלמעלה ממנה מצוה ורבי יהודה דקרי לקמייתא מצוה לאשמועי' דהעוסק בה פטור מן המצוה והולך להעלות את זו מעלה אחת לומר אבל בזו הכל יוצאין הילכך קרייה חובה כדאיתא: **אמר רבא כו'.** מילתיה דרבי יוחנן מפרש ואזיל וקאמר דהא דאמר רבי יוחנן דאיפליגו רבנן ורבי יהודה באחת המלחמות בקריאת השם נפקא לן מיניה לענין עוסק במצוה דלמר חובה ולמר רשות ופריש לן נמי רבא בהי מינייהו איפליגו: **מלחמות יהושע דלכבש.** בהא ליכא למאן דקרי רשות דאפילו חובה נמי איתא והעוסק בה פטור מן המצוה ורבנן הוא דלא איכפת להו לקרותה חובה דדיים לקרותה מצוה אבל הרשות שהרי אין אנו צריכין אלא למצוא בה מעלה אחת ומצוה לגבי רשות מעלה היא: **ומלחמת בית דוד.** שנלחם בארם צובה להוסיפה על ארץ ישראל ובשאר סביבותיה להעלות לו מנחה ומס עובד: **דברי הכל רשות.** ואפילו רבי יהודה להא לאו מצוה קרי לה והעוסק בה אינו פטור מן המצוה: **כי פליגי.** ר' יהודה ורבנן במצוה ורשות דלמר פטור מן המצוה ולמר חייב במלחמה שהיא למעוטי עובדי כוכבים דלא ליתו עלייהו:

הדרן עלך משוח מלחמה

עגלה ערופה בלשון הקודש. נאמרת. מה שהזקנים אומרים ידינו לא שפכו והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל בלשון הקודש הוזקקו מן התורה לאמרה: **שנאמר כי ימצא חלל.** ובגמרא פריך היכי יליף מהכא: **היו יוצאין.** ובאין שם ומודדין מן החלל לכל העיירות שסביבותיו לידע איזו קרובה: **בגל.** גל של אבנים: **נמצא סמוך לספר כו'.** מפרש טעמא בגמ'(ז): **גמ' מאי קאמר.** היכי יליף לשון הקודש מהכא: **ואין ב"ד שקול.** אין עושין ב"ד שיהא יכול ליחלק שוה בשוה אלא שיהא הרוב לצד אחד לקיים אחרי רבים להטות (שמות כג): **למיוחדין.** הנך דלשכת הגזית: **מזקני זקניך.** מדמלי למיכתב זקני וכתב זקניך מיוחדין שבזקניך: **וזקני השוק.** אע"פ שאינן סנהדרין: **שופטיך.** זקנים שהם שופטים את ישראל: **מזקני העדה.** דסמיכת פר העלם דבר ואייתר ליה שופטין להביא עוד שנים: **לגמרה לכולה מילתא מהתם.** דהא רבי יהודה התם נמי חמשה קאמר ויליף לה מקראי בפ"ק דסנהדרין(ו): **אלא [וי"ו] ושופטיך למניינא.** כלומר לא גמיר גז"ש ואיצטרי' שופטיך לסנהדרי גדולה כר"ש.

וי"ו

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"ז מהל' מלכים הל"ד:
לג ב מיי' פ"ד מהל' תפילין הל"ו ופ"ש כל"מ סמג עשין כב טוש"ע או"ח סי' כה סעי' ט:
לד ג מיי' פ"ה מהל' מלכים הל"א ופ"ש כל"מ סמג עשין קיח:
ד [מיי' פ"ד מהל' ק"ש הל' א טוש"ע או"ח סי' לח סעי' ח]:
א ה מיי' פי"ט מהל' רוצח הל"ג סמג עשין עח:
ב ו מיי' שם הל"א:
ג ז מיי' שם הל"א:
ח מיי' שם הל"ב:
ה ט מיי' שם הל"ד:
ו י מיי' שם הל"א:

◆

גליון הש"ס

מתני' אין מודדין. עיין מכות י ע"ב תד"ה מד אמר:

◆

תוספות שאנץ

שח בין תפלה לתפלה עבירה היא בידו. פ"ה שח בין הנחת תפלין של יד להנחת תפלין של ראש עבירה היא בידו אם לא חזר וברך דהכי אמרי' במנחו' שח מברך שתים לא שח מברך אחת פ"ה במנחות בפ' הקומץ דמברכין להניח תפלין לשל יד [ועל של ראש] לא מברך כלל אם לא שח בנתים אבל אם שח מברך על של ראש על מצות תפלין. ול"נ לר"ת דבפ' הרואה דקא חשיב מאה ברכות דחייב אדם לברך בכל יום קא חשיב להניח תפלין ועל מצות תפלין וכי ס"ד דלא נתקן אלא היכא דסח בנתים. ומיהו י"ל דמיירי בשני בני אדם אחד יש לו תפלין של יד ואחד יש לו תפלין של ראש. ור"ת אומר דמברכין להניח תפלין לשל יד ועל מצות תפלין לשל ראש היכא דלא סח ואם סח בנתים מברך לשל ראש להניח תפלין ועל מצות תפלין. ולפי זה היכא דאין לו תפלין של יד מברך על של ראש שתים דהא הוי כאילו סח בנתים:

סליק

מסורת הש"ס

א) מנחות לו., ב) [סוכה כה.], ג) סנהדרין יז., ד) סנהדרין יז., ה) [עמ"ש תוס' סנהדרין יז. ד"ה ורבי שמעון], ו) [לקמן מה:], ז) [דף יד.].

◆

תורה אור השלם

1. וַיַּעַן הַמְבַשֵּׂר וַיֹּאמֶר נָס יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי פְלִשְׁתִּים וְגַם מַגֵּפָה גְדוֹלָה הָיְתָה בָעָם וְגַם שְׁנֵי בָנֶיךָ מֵתוּ חָפְנִי וּפִינְחָס וַאֲרוֹן הָאֱלֹהִים נִלְקָחָה: שמואל א ד יז
2. וּפְלִשְׁתִּים נִלְחָמִים בְּיִשְׂרָאֵל וַיָּנֻסוּ אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי פְלִשְׁתִּים וַיִּפְּלוּ חֲלָלִים בְּהַר הַגִּלְבֹּעַ: שמואל א לא א
3. וְיָסְפוּ הַשֹּׁטְרִים לְדַבֵּר אֶל הָעָם וְאָמְרוּ מִי הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמַּס אֶת לְבַב אֶחָיו כִּלְבָבוֹ: דברים כ ח
4. כִּי יִמָּצֵא חָלָל בָּאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ נֹפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ: דברים כא א
5. וְעָנוּ הַלְוִיִּם וְאָמְרוּ אֶל כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל קוֹל רָם: דברים כז יד
6. וְסָמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּר לִפְנֵי יְיָ וְשָׁחַט אֶת הַפָּר לִפְנֵי יְיָ: ויקרא ד טו

◆

הגהות הב"ח

(א) במשנה לא היו (עורפין). תז"מ ונ"ב ק"ם מודדין: (ב) גמ' למה לי אלא ושופטיך כר' שמעון ר' למניינא כצ"ל וכן גרס"י:

◆

מוסף רש"י

שח בין תפילה לתפילה. ולא בירך על ראש אלא סמך על ברכה ראשונה (מנחות לו.). אסור: מדרבנן אסור לאישתעויי בין ברכת תפילה של יד לברכת תפילה של ראש, משום דהמתחיל בברכת מצוה אסור לדבר עד שגומרה, והני שתי ברכות כברכה אחת דמיין, כי שח בין תפילה לתפילה איכא איסורא דרבנן ועבירה הוא בידו (הובא בערוגת הבושם עמ' 66 בשם רש"י בפי' משוח מלחמה, ולפנינו אינו).

הדרן עלך משוח מלחמה

למיוחדין שבשופטיך. שיהו מזקני סנהדרי גדולה (סנהדרין יד.). לגמרה לכולה מילתא מהתם. ואפילו מניינא דחמשה מהתם איפוק דהא תניא (שם יג:) וסמכו שנים זקני שנים (שם יד.). אלא וי"ו ושופטיך למניינא. לעולם לא גמר גזירה שוה, ושופטיך למיוחדין איצטריך ומניינא מריבויא דוי"ו (שם).